

УДК 378.091.33.011.3-051:004.032.6
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.3/31.214134>

Оксана КРАВЧЕНКО,
orcid.org/0000-0002-0552-4028
аспірантка кафедри методики навчання суспільних дисциплін і тендерної освіти
Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова
(Київ, Україна) OBogomaz@i.ua

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ МЕДІАГРАМОТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ У СУЧАСНИХ ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ОБҐРУНТУВАННЯ ПРОБЛЕМИ

У статті розкрито сутність понять «педагогічні умови» та «медіаграмотність»; обґрунтовано педагогічні умови формування медіаграмотності майбутніх педагогів у сучасних закладах вищої педагогічної освіти. Проаналізовано сучасну педагогічну і методичну літературу із проблеми формування медіаграмотності в майбутніх педагогів. Наведено можливі варіанти реалізації запровадження моделей медіаосвіти та медіаграмотності до професійної підготовки майбутніх учителів у сучасних закладах вищої педагогічної освіти.

У роботі використано такі теоретичні методи, як: аналіз, систематизація й узагальнення методологічних та наукових принципів із проблеми підготовки майбутніх учителів до формування медіаграмотності. Виявлено основні методологічні підходи (особистісно орієнтований, аксіологічний, компетентнісний) та принципи (моделювання професійної діяльності в закладі вищої освіти).

Соціально-економічні зміни, які відбуваються сьогодні в Україні, визначили нові напрями формування професійної компетентності майбутніх учителів суспільних предметів. Сучасна система підготовки студентів у закладах вищої освіти є однією з нагальних проблем сьогодення, оскільки вона повинна відповідати оновленим вимогам та забезпечувати належний рівень готовності майбутніх фахівців до ефективної професійної діяльності.

Обґрунтовано висновок, що в сучасній педагогічній освіті медіаграмотність стала однією із ключових компетенцій «Нової української школи» сьогодні. І якщо традиційно вчитель виконував роль перекладача інформації, то відповідно до нової парадигми його роль полягає насамперед у розвитку критичної медіаграмотності учнів, аналітичних навичок, умінь, здатності до співпраці та вирішення складних завдань, набору пізнавальних інструментів, які необхідні для найбільш ефективного використання потенціалу сучасних масмедіа.

Ключові слова: медіаграмотність, критичне мислення, заклади вищої освіти, педагогічні умови, формування медіаграмотності, професійна компетентність, мотивація до професійної діяльності.

Oksana KRAVCHENKO,
orcid.org/0000-0002-0552-4028
Postgraduate Student at the Department of Teaching Methodology Social Disciplines and Gender Education
National Pedagogical Dragomanov University
(Kyiv, Ukraine) OBogomaz@i.ua

PEDAGOGICAL CONDITIONS OF FORMATION OF THE FUTURE EDUCATION MEDIA LITERATURE IN MODERN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS: THE EDUCATION OF THE PROBLEM

The article reveals the essence of the concepts “pedagogical conditions” and “media literacy”; the pedagogical conditions of formation of media literacy of future teachers in modern institutions of higher pedagogical education are substantiated. The modern pedagogical and methodical literature on the problem of formation of media literacy in future teachers is analyzed. Possible variants of realization of introduction of models of media education and media literacy to professional training of future teachers in modern establishments of higher pedagogical education are resulted.

The following methods are used in the work: theoretical – analysis, systematization and generalization of methodological and scientific principles on the problem of preparation of future teachers for the formation of media literacy. The main methodological approaches (personality-oriented, axiological, competence) and principles (modeling of professional activity in a higher education institution) are revealed.

Socio-economic changes taking place today in Ukraine have identified new directions for the formation of professional competence of future teachers of public subjects. The modern system of student training in higher education institutions is one of the urgent problems of today, as it must meet the updated requirements and ensure the appropriate level of readiness of future professionals for effective professional activity.

The conclusion is substantiated that in modern pedagogical education media literacy has become one of the key competencies of the “New Ukrainian School” today. And if traditionally the teacher played the role of translator of information, according to the new paradigm, his role is primarily to develop critical media literacy of students, analytical skills, ability to cooperate and solve complex problems and a set of cognitive tools needed to most effectively use the potential of modern media.

Key words: media literacy, critical thinking, higher education institutions, pedagogical conditions, media literacy formation, professional competence, motivation for professional activity.

Постановка проблеми. У сучасному суспільстві існує нагальна потреба у формуванні медіаграмотних освітян. Найбільш потрібна педагогічна умова, яка сприяє формуванню професійної компетентності, – це надання позитивної мотивації до опанування майбутньої професії. Нині актуальне завдання закладів середньої освіти – підвищити ефективність навчання й оптимізувати навчальну діяльність учнів. Вирішення цієї проблеми можливе за сприяння позитивної мотивації до майбутньої професії. Використання масмедіа в навчальному процесі є важливим інструментом розвитку системи освіти відповідно до вимог сучасного інформаційного суспільства. Найважливішою частиною медіаграмотності людини є здатність критично мислити, розшифровувати медіатексти, щоб не залежати від масмедіа.

Зміни, які сьогодні відбуваються в суспільстві, багато в чому залежать від масмедіа, які створюють потужні інформаційні потоки, з одного боку, забезпечують доступність інформації, поширення ідей, можливості для самоосвіти та комунікації, а з іншого – через можливість маніпуляції, пропаганди, мови ворожнечі створюють загрозу як в індивідуальних, та і у глобальних масштабах. Значна частка вільного часу українців припадає на активну взаємодію з різними видами медіа – книги, преса, радіо, кіно, телебачення, Інтернет. Це, як наслідок, спричиняє значний вплив медіа на всі вікові групи населення, але насамперед на дітей і молодь. Інтенсивний розвиток медіаосвіти та медіаграмотності в Україні відбувається для того, щоби протистояти зовнішній інформаційній агресії та руйнівній пропаганді. У результаті швидкого розвитку інформаційно-комунікаційних технологій та системи масмедіа необхідна цілеспрямована підготовка особистості як професійного і безпечного користувача. Освітяни активно шукають шляхи формування компетентного медіаграмотного вчителя, який буде здатний перетворити загрози, спричинені можливостями інформаційного суспільства, на ресурс для саморозвитку.

У сучасному світі необхідне формування навичок медіаграмотності в умовах інформаційно-пропагандистських та психологічних війн. Саме заклади вищої освіти мають всі можливості для того, щоби сформуванню споживача з високим рівнем медіакомпетентності та медіаграмотності. Важливо як вчителям, так і учням стати медіаосвіченими та медіаграмотними, набути навичок, пов'язаних із роботою в інформаційно-медійному просторі. Раніше в суспільстві домінував лозунг: «Хто володіє інформацією, той володіє світом». Але діджиталізація (цифрування інформації) змі-

нила це твердження, ми потребуємо не просто інформації, а вміння шукати актуальну та якісну. Тому нині медіаграмотність стає життєво необхідною навичкою кожного члена суспільства.

Аналіз досліджень. У результаті проведеного аналізу останніх публікацій можна стверджувати, що тематика нашого дослідження на теренах України здобула широкий науковий розголос. Питання, пов'язані з розвитком медіаосвіти та медіаграмотності в Україні, відображені у працях українських дослідників.

Різноманітний спектр навчальної та методичної літератури за напрямками впровадження медіаграмотності розробили такі вітчизняні дослідники: Валерій Іванов, Оксана Волошенюк, Галина Дегтярьова, Олександр Мокрогуз, Тамара Бакка, Тетяна Мелещенко й інші.

Теорію та практику медіаосвіти в сучасному науковому дискурсі досліджують багато іноземних учених у працях про масмедіа загалом, моделі й методи медіаосвіти таких авторів, як Сінді Шейбе, Фейз Рогоу, Маршал Маклюєн, Лен Мас-терман, Олександр Федоров та інші.

Мета статті – визначити та теоретично обґрунтувати доцільність дослідження педагогічних умов формування медіаграмотності майбутніх учителів.

Виклад основного матеріалу. Масмедіа посідають особливе місце в житті сучасної людини загалом і у просторі її дискурсивної взаємодії зокрема, що спонукає деяких дослідників називати сучасні суспільства «медійними». Вони накладають відбиток на ритм щоденного життя окремої людини, є важливим засобом взаємозв'язку між владою та народом і між різними суспільними групами та соціальними інститутами. З одного боку, медійна індустрія є одним із найприбутковіших секторів економіки, одним із головних чинників ідеологічного впливу на суспільство. З іншого – сприймання медійних продуктів є невід'ємною частиною повсякденного життя сучасних людей, яка за кількістю витраченого на неї часу стоїть на другому місці серед усіх видів активності, поступається лише праці.

Людина, не обізнана у сфері масмедіа, є більшою мірою об'єктом маніпулювання, тому що вона не сприймає значної частини інформації, особливо аудіовізуальної, оскільки просто не підготовлена до її сприйняття та займає пасивну позицію щодо масмедіа, не знає, яким чином захистити себе від їхнього впливу, часто навіть не усвідомлює, що такий захист необхідний.

Сьогодні яскраво видно потужний вплив масмедіа на освіту молодого покоління, тому вони

.....

часто перетворюються на один з основних чинників їх соціалізації. Отже, для підготовки компетентного професіонала дуже важливо сформувати у студентів розуміння питання медіаграмотності та медіакомпетентності вчителя. Потреба в посиленому розвитку медіаосвіти зумовлена необхідністю протистояти маніпуляціям і пропаганді. У сучасному світі стрімкими темпами відбувається розвиток системи масмедіа й інформаційно-комунікаційних технологій. Тому нам необхідна цілеспрямована підготовки особистості до вмілого і безпечного користування ними. І на одне з перших місць виходить фундаментальна складова частина інформаційної безпеки будь-якої країни – медіаосвіта, яка відіграє провідну роль у вихованні активної громадянської позиції та патріотизму молоді, формуванні національної ідентичності.

Медіакультура оточує нас майже в кожній сфері життя, тому необхідно її залучати до навчального процесу. Медіаосвіта має навчити грамотно використовувати технічні ресурси та критично їх оцінювати. Від якості медіаосвіти і буде залежати рівень медіакультури і духовний рівень суспільства. Медіасередовище впливає на свідомість суспільства загалом і особистості зокрема, але не все, що повідомляється масмедіа, є достовірним, об'єктивним та корисним. Саме тому в людині має формуватися критичне ставлення до мас-медіа, вона має розсудливо сприймати й оцінювати медіаінформацію.

Медіаграмотність та медіаосвіта в сьогоденні є однією з основних компетентностей майбутнього вчителя, хоча ці поняття є порівняно новими в педагогіці, вони стрімко та впевнено ввійшли в царину педагогічної науки.

Термін «медіаграмотність» походить від термінів «критичне бачення» та «візуальна грамотність», ще вживаються такі поняття, як «технологічна грамотність», «інформаційна грамотність», «комп'ютерна грамотність» та інші (Іванов, 2013: 10). Основне завдання медіаграмотності та медіаосвіти – навчання та виховання активної та грамотної людини, яка має здатність сприймати, створювати, аналізувати й оцінювати медіатексти.

Процес формування медіаграмотності відбувається в медіапросторі. Медіаосвітній простір – це реальність для здійснення ефективної комунікації, яка не має кордонів, поширення інформації та обмін нею набувають глобального характеру.

«Мета освіти з медіаграмотності – допомогти особам, незалежно від віку, розвинути навички досліджувати та вміння виражатися, які їм

потрібні, щоб вони вміли критично мислити, ефективно комунікувати та бути активними громадянами в сучасному світі. У цьому твердженні наявні цілі – створити осіб, що критично мислять, ефективно комунікують та є активними громадянами, а також стратегії, як цього досягнути, що розподіляються на дві категорії: навички досліджувати та вміння виражатися» (Словник іншомовних слів, 2002: 80).

Значну частину часу дослідники питань медіаграмотності витрачають для допомоги учням навчитися ставити правильні запитання, не лише коли вони аналізують медіатексти, створені іншими людьми, а й коли вони представляють свої авторські тексти.

Елізабет Томан і Тесса Толлс із Центру медіаграмотності пишуть: «Стати медіаграмотною людиною означає не тільки запам'ятовувати факти про медіа, а радше навчитися ставити правильні запитання про те, що ви переглядаєте, читаєте або слухаєте» (Шейбе, Рогоу, 2014: 81). Інакше кажучи, важливо, що учні вчать ставити корисні запитання. «Аксиома, яка каже, що якість відповідей, які ви отримуєте, залежить від якості питань, які ви ставите, – істинна» (Шейбе, Рогоу, 2014: 82).

Для формування медіакомпетентного та медіаграмотного майбутнього вчителя потрібні спеціальні педагогічні умови. Для початку ми досліджуємо теоретичне визначення поняття «умова». У «Сучасному словнику іншомовних мов» поняття «умови» трактоване як «категорія, що характеризує відношення предмета до явищ, що його оточують, без яких існувати він не може; як необхідна обставина, що вможливає здійснення, утворення чогось або сприяє чомусь» (Словник іншомовних слів, 2002: 521). У «Великому тлумачному словнику української мови» є декілька значень поняття «умова», серед яких такі: «1) необхідна обставина, яка уможливає здійснення, створення, утворення чого-небудь або сприяє чомусь; 2) обставина, особливість реальної дійсності, за яких відбувається або здійснюється що-небудь; 3) правила, які існують або запроваджені в тій чи іншій галузі життя, діяльності, які забезпечують нормальну роботу чого-небудь; 4) сукупність даних, положення, що лежать в основі чого-небудь» (Великий тлумачний словник, 2005: 694).

Ключовим у нашому дослідженні є поняття «педагогічні умови». Педагогічні умови визначаються й усвідомлюються викладачами та студентами в навчально-виховному процесі, активізують їх, що приводить до зростання ефективності професійної підготовки.

Отже, педагогічні умови розглядаємо як сукупність різноманітних можливостей змісту, методів і організаційних форм педагогічного процесу, що забезпечує успішне досягнення поставленої мети. Вони мають бути взаємопов'язаними і взаємозумовленими, сприяти підвищенню ефективності навчання майбутніх учителів. Реалізація педагогічних умов – це планомірна робота з уточнення закономірностей навчального процесу, яка забезпечує можливість перевірки результатів науково-педагогічного дослідження.

Названі ознаки педагогічних умов досить детальні, тому мають бути використані для аналізу різних видів педагогічної діяльності, зокрема і для формування медіакомпетентності майбутніх учителів.

Основними вимогами до педагогічних умов формування майбутніх учителів сучасних закладів вищої педагогічної освіти, є опанування системи педагогічних знань (чітке усвідомлення кінцевої мети навчання та виховання у ЗВО, знання особливостей функціонування педагогічної системи, знання дидактики вищої школи); опанування системи психологічних знань (знання психічних закономірностей навчання та виховання у вищій педагогічній школі з урахуванням особливостей студентства та характеру взаємодії структурних компонентів педагогічної системи вищої школи, знання індивідуальних і типологічних особливостей власної особистості, знання психологічних особливостей перебігу діяльності викладача як педагога та вченого), комунікативна й організаційна майстерність.

Обґрунтований відбір необхідних і, на нашу думку, достатніх умов є черговим етапом оптимізації процесу фахової підготовки майбутніх учителів щодо формування їхньої медіаграмотності.

Головні завдання медіаосвіти та медіаграмотності у професійній підготовці педагога полягають у сприянні формуванню:

- медіаімунітету, який допомагає протистояти агресивному медіасередовищу, забезпечує психологічне благополуччя під час споживання медіатекстів, що передбачає вміння знаходити та використовувати потрібну інформацію, розпізнавати фейки і пропаганду, захиститися від шкідливої інформації з урахуванням маніпулятивних впливів;

- розвиненого критичного мислення як одного із ключових механізмів медіаграмотної особистості, яке гарантуватиме свідоме споживання медіапродуктів, реального оцінювання інформації;

- здатності до медіаторчості, яка буде проявлятися в самовираженні особистості та реалі-

зації її життєвих завдань, покращенні якості міжособистісної комунікації і приязності соціального середовища, стосунків і якості життя у значущих для особистості спільнотах;

- ціннісне ставлення до використання інформаційно-комунікаційних технологій і до поповнення знань, удосконалення вмінь і розвитку досвіду використання їх під час проведення занять (Шейбе, Рогоу: 2014, 98).

Медіапедагоги різних країн світу у своїх дослідженнях часто підкреслюють потребу в медіаграмотності вчителів як основній складовій частині професійної підготовки. «Передбачається, що медіаграмотний педагог буде вміти:

- заохочувати і розвивати в учнів бажання ставити обґрунтовані проблемні запитання, пов'язані з медіа;

- використовувати у викладанні дослідницьку методику, коли учні зможуть самостійно шукати медіаінформацію, щоб відповісти на різні питання, застосовувати знання, отримані в навчальному курсі, до нових областей;

- допомагати учням розвивати здатність використовувати різноманітність первинних джерел медіаінформації, щоб дослідити проблеми і потім зробити узагальнені висновки;

- організовувати проведення дискусій, де учні зможуть навчитися толерантно слухати інших і тактовно висловлювати власні думки; підтримувати відкриті обговорення, де немає категоричних відповідей на багато запитань;

- заохочувати учнів міркувати над їхнім власним медійним досвідом» (Іванов, 2013: 43).

Перед сучасною освітою постають нові завдання, оскільки стрімкими темпами відбувається глобальний процес інформатизації суспільства. Через сучасні медіа люди пізнають навколишній світ. Одним зі шляхів виховання самостійної, творчої особистості, здатної вільно орієнтуватися в медіасвіті, є цілеспрямоване, продумане включення сучасних медіазасобів до навчально-виховного процесу.

Якщо зважати на глобальне значення сучасних інформаційних технологій та їхню роль для суспільства, то необхідно розуміти і значні небезпеки та ризики, які масмедіа створюють для молодого покоління: надмірне захоплення соціальними мережами, безконтрольне споживання медіатехнологій, спричиняють різноманітні психологічні впливи, що призводять до втрати морально-етичних норм та загальнолюдських цінностей.

Серед основних завдань сучасних закладів педагогічної вищої освіти в Концепції впровадження медіаосвіти в Україні визначається:

«1. Формування інформаційної культури. Інформаційна культура – показник загальної та фахової культури людини. Складовими частинами інформаційної культури є комп'ютерна грамотність, медіакомпетенція, медіакультура, а також культура читання. Для її формування необхідно розвивати інформаційну компетентність, що передбачає:

- вивчення різноманітних джерел інформації;
- здійснення аналітико-синтетичної роботи інформації;
- застосування прийомів і способів самостійного ведення пошуку за допомогою новітніх технологій.

2. Ознайомлення майбутніх фахівців із розмаїттям засобів опрацювання інформації.

3. Вироблення медіаімунітету як спроможності протистояти агресивному медіасередовищу і збереження відчуття психологічного благополуччя під час споживання медіапродукції.

4. Формування рефлексії і критичного мислення як психологічних механізмів, які забезпечують свідоме споживання медіапродукції на основі ефективного орієнтування в медіапросторі й осмислення власних медіапотреб.

5. Створення здатності до медіаторчості для компетентного і здорового особистісного самовираження, реалізації життєвих завдань, покращення якості міжособової комунікації і приязності соціального середовища тощо» (Найдьонова, Слюсаревський, 2010).

У сучасному суспільстві зростає роль інформаційних ресурсів, які стають одними з головних засобів праці. Інформаційна культура та медіаосвіта особистості розглядаються як загальна культура людини. Тому сучасний учитель повинен не тільки мати уявлення про медіаосвітній напрям у педагогіці, а й володіти інформацією про дидактичні та виховні можливості сучасних медіа, психолого-педагогічні умови та форми їх застосування в навчально-виховному процесі. Майбутнім учителям необхідно застосовувати різноманітні медійні продукти у своїй професійній діяльності для того, щоб розвивати медіакомпетентності своїх учнів. Щоб це реалізувати, учителю треба опанувати різні медіаосвітні технології, а після – вдало використовувати їх для підвищення власного професійного рівня. Сучасні медіатехнології забезпечують легкість отримання різноманітної інформації. З огляду на значний потенціал медіаосвіти в навчально-виховному процесі, важливо формувати медіаграмотність майбутніх учителів. Ефективний навчальний процес буде лише в тому разі, якщо буде розвинена індивідуальність студента й уміння використати засоби

масмедіа та медіатексти в майбутній професії. Тому завдання викладача полягає в тому, щоб спрямувати зусилля студентів на самостійне вироблення нових знань, що являють собою результат пізнавального процесу, отриманий самим студентом.

Також надзвичайно важливі в цьому аспекті особисті якості сучасних майбутніх учителів:

- гнучко адаптуватися в мінливих життєвих ситуаціях;
- самостійно набувати необхідних знань, уміти їх застосовувати на практиці для розв'язання різноманітних проблем, а також самостійно працювати над розвитком власної моральності, інтелекту, культурного рівня;
- критично мислити, уміти побачити труднощі, які виникають у реальному світі, і відшукати шляхи їх раціонального подолання;
- грамотно працювати з інформацією (уміти підбирати необхідні для виконання поставленого завдання факти, аналізувати їх, висувати гіпотези щодо розв'язання проблем, робити необхідні узагальнення, зіставляти з аналогічними або альтернативними варіантами, формувати аргументовані висновки).

Майбутні вчителі у процесі навчання ознайомлюються з історією й етапами розвитку медіаосвіти, вивчають основні медіаосвітні технології, а також мають аналізувати та створювати медіатексти різних видів і жанрів. Оскільки в майбутньому вчителі будуть розробляти навчально-методичні рекомендації з основ медіаграмотності для своїх учнів; відбирати й оформляти роздатковий матеріал до уроків: ілюстрації, телепрограми, фото, таблиці, презентації; готувати ігрові завдання для медіаосвіти школярів тощо. Складовою частиною таких занять мають бути різні форми: усне резюме сприймання будь-якого медіатексту; основні характери персоналії; есе, що відображає сприймання медіатексту; колаж на основі вирізок із газет і журналів; текстове повідомлення для новин; відповіді на запитання репортерів; інтерв'ю; репортаж; газета; реклама тощо. Окрім цього, майбутнім учителям можна запропонувати завдання для виявлення емпатії, наприклад: описати почуття, асоціації, викликані медіатекстами; згадати твори різних жанрів мистецтва та провести асоціації з будь-яким твором медіакультури; обґрунтувати, чому одні медіатексти стають надзвичайно популярними, а інші такої популярності не мають тощо.

Висновки. Отже, медіаграмотність нині є важливою складовою частиною справжнього професіоналізму майбутнього вчителя. Вона допоможе вчителю формувати загальнолюдські цінності,

розвивати національну культуру й опрацьовувати медійні повідомлення. Тому зараз надзвичайно актуально формувати та підвищувати медіакультуру, розвивати вміння орієнтуватися в медійному просторі майбутніх учителів. Щоб бути сьогодні високоосвіченим учителем, потрібно володіти сучасними інформаційно-комунікаційними та нанотехнологіями, популярними серед молоді. Тому медіаграмотність є важливою складовою частиною професіоналізму майбутнього вчителя, який має набути відповідних знань, умінь і навичок в умовах Нової української школи.

Перед освітою постає завдання виховати вчителя-професіонала з високим рівнем медіакомпетентності та медіаграмотності, спроможного адекватно відображати реальність, формувати та виявляти власне ставлення до явищ дійсності, а також формувати відповідні якості в учнів. Виконання цих завдань передбачає зміну пріоритетів у змісті професійної підготовки майбутніх учителів, привнесення в її центр питань, пов'язаних із медіаграмотністю, світоглядними цінностями, життєвими суспільними потребами й інтересами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови : 250 000 слів / уклад. та голов. ред. В. Бусел. Київ ; Ірпінь : Перун, 2005. VIII. 1728 с.
2. Литвин А. Методологічні засади поняття «педагогічні умови» : на допомогу здобувачам наукового ступеня. Львів : СПОЛОМ, 2014. 76 с.
3. Медіаосвіта та медіаграмотність : підручник / ред.-упор. : В. Іванов, О. Волошенюк ; за наук. ред. В. Різуна. Київ : Центр вільної преси, 2013. 352 с.
4. Медіаосвіта (медіаграмотність) : навчальна програма для слухачів курсів підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників / В. Мороз та ін. Київ, 2011. 102 с.
5. Найдьонова Л., Слосаревський М. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні : нова редакція. Київ, 2016. 16 с. URL: <http://mediaosvita.org.ua/book/kontseptsiya-vprovadzhennya-mediaosvity/> (дата звернення: 05.06.2020).
6. Словник іншомовних слів / уклад. : С. Морозов, Л. Шкарапута. Київ : Наукова думка, 2002. 680 с.
7. Шейбе С., Рогоу Ф. Медіаграмотність : підручник для вчителя. Перекл. з англ. С. Дьома / за загал. ред. В. Іванова, О. Волошенюк. Київ : Центр вільної преси, Академія української преси, 2014. 319 с.

REFERENCES

1. Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy [Large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language]: 250 000 / uklad. ta holov. red. V. T. Busel. Kyiv; Irpin: Perun, 2005. VIII, 1728 s. [In Ukrainian].
2. Lytvyn A. V. Metodolohichni zasady poniattia "pedahohichni umovy" [Methodological principles of the concept of "pedagogical conditions"]/: na dopomohu zdobuvacham naukovooho stupenia / A. V. Lytvyn. Lviv: SPOLOM, 2014. 76 s. [In Ukrainian].
3. Mediaosvita ta media hramotnist [Media education and media literacy]: pidruchnyk / Red.-upor V. F. Ivanov, O. V. Volosheniuk; Za naukovoio redaktsiieiu V. V. Rizuna. Kyiv: Tsentr Vilnoi Presy, 2013. 352 s. [In Ukrainian].
4. Moroz V. O., Levkivskiy K. M., Ivanov V. F., Danylenko V. I., Melezhyk V. P., Volosheniuk O. V. Mediaosvita (mediahramotnist). Navchalna prohrama (dlia slukhachiv kursiv pidvyshchennia kvalifikatsii pedahohichnykh i naukovopedahohichnykh pratsivnykiv) [Media education (media literacy). Curriculum (for students of advanced training courses for teachers and research and teaching staff)]. Kyiv, 2011.102 s. [In Ukrainian].
5. Naidonova L. A., Sliusarevskiy M. M. Kontseptsiia vprovadzhennia mediaosvity v Ukraini [Concept of introduction of media education in Ukraine]: nova redaktsiia. Kyiv, 2016. 16 s. URL: <http://mediaosvita.org.ua/book/kontseptsiya-vprovadzhennya-mediaosvity/> (data zvernennia: 05.06.2020) [in Ukrainian].
6. Slovnyk inshomovnykh sliv [Dictionary of foreign words] / uklad.: S. M. Morozov, L. M. Shkaraputa. Kyiv: Nauk. dumka, 2002. 680 s. [In Ukrainian].
7. Sheibe S., Rohou F. Mediahramotnist: Pidruchnyk dlia vchytelia [Media literacy: A textbook for teachers] / Sindi Sheibe, Feiz Rohou / Perekl. z anhl. S. Doma; za zahal. red. V. F. Ivanova, O. V. Volosheniuk. Kyiv: Tsentr vilnoi presy, Akademiia ukrainskoi presy, 2014. 319 s. [In Ukrainian].